

Генерал-лајтнант ЛЈУБО ВУЧКОВИЋ

НЕКА ИСКУСТВА ИЗ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ИЗВОЂЕЊА МАНЕВРА

Непрекидни развој ратне вјештине и техничких средстава захтјева сталан рад на обуци и васпитавању армије, смишљено и интензивно коришћење и продубљивање ратних искустава и изналажење најпогоднијих форми обуке у мирно доба, како би се старјешине и војнички састав што боље оспособили за рад у ратним приликама. Ради тога се основни метод у обуци штабова и трупа у мирно доба мора заснивати на очигледности и практичном раду, како би се учесницима вјежбања што боље и потпуније могла претставити ратна стварност у границама мирнодопских могућности, које су више или мање ограничене, нарочито због тога што се на практичне вјежбе са трупом не могу увијек изводити комплетне јединице и штабови, што је отежан избор погодног земљишта и што у мирнодопским вјежбама недостаје стварни утицај непријатеља.

Маневар је највиша и најпогоднија форма оперативно-тактичке обуке старјешина, штабова и јединица, која је усвојена код свих модерних армија. На маневру се пружају највеће могућности за правилну претставу борбених дејстава, за стицање праксе у командовању и извршењу борбених радњи у приближно ратним условима. Као двострана вјежба са трупом већих размјера, маневар је и најсложенија форма обуке. С обзиром на учешће јаких снага и великих количина материјалних средстава на маневру и сложеност и обимност наставних питања која се на њему рјешавају, организација маневра захтјева много дужу и солиднију припрему него ма код које друге форме оперативно-тактичке обуке. Поред тога, извођење маневра изазива знатне материјалне и финансиске издатке.

Маневар се обично изводи на крају наставне године и у оквиру виших јединица (корпус, армија). Јединице које учествују на маневру могу да буду ратног или приближно ратног састава; јединице које маркирају непријатеља или суседа могу бити смањеног састава или претстављене само штабовима и најпотребнијим дјеловима.

Сваки маневар може корисно да послужи за испитивање подесности ратне формације јединица и штабова, и за примјену нових борбених средстава, за утврђивање способности старјешина, штабова и јединица уопште и за стицање највјерније слике о степену борбене изградње цијеле армије, пошто у маневру, начелно, учествују јединице свих родова војске и служби, јединице ратног ваздухопловства, а каткад и ратне морнарице или рјечне ратне флотиле. Најзад, на маневрима се може најбоље уочити чи-

тав низ актуелних организациских, командних и материјалних проблема које касније треба рјешити да би се створили повољнији услови за даљи развој армије.

Наставни циљеви маневра, углавном, могу бити слиједећи:

— да се командири, команданти и штабови вјежбају у руковођењу својим јединицама у свима фазама борбе, по могућству на непознатом терену;

— да се све старјешине и штабови усавршавају у организацији и непрекидном одржавању садејства међу јединицама, родовима, видовима и службама;

— да се штабови вјежбају у правилном спровођењу одлука команданта и комесара, у непрекидном и складном раду унутар самих штабова, у прикупљању и сређивању података о непријатељу, сусједима и својим јединицама;

— да се команданти и штабови видова, родова и служби усавршавају у правилном вођењу својих јединица, организацији садејства, припреми података за доношење одлуке општевојног команданта и у планирању употребе и материјалног обезбјеђења јединица;

— да се провјери обука и издржљивост јединица у условима који су најприближнији најтежим ситуацијама у рату;

— да се практично испитају најважнија питања организациско-формациског карактера;

— да се на пракси провјере разне правилске одредбе, правилност постојећих упутстава, функционисање појединих служби, итд.

Који ће се од ових или других наставних циљева поставити у једном маневру, у првом реду, зависи од потреба армије, степена њене увјежбаности, односно способности за рат. У сваком случају, треба поставити оне циљеве који, у том моменту, претстављају највећи интерес за армију.

У маневрима, скоро редовно, једна страна има улогу нападача, а друга улогу браниоца. При томе се за нападну операцију најчешће узима тема „пробој позиционе одбране“ на маневарском или брдском земљишту, а за одбранбену операцију „позициона одбрана“, зато што пробој позиционе одбране из непосредног додира, коме претходи прегруписавање снага и смена трупа, претставља, како је то показало искуство из Другог свјетског рата, најчешћи и најсложенији вид операције која захтјева одличну организацију напада и темељно извршење свих припрема, савршену координацију рада свих штабова и потпуно садејство свих видова и родова војске и служби, као и правилно руковођење операцијом. Осим тога, пробој је погодан и због тога што обухвата артиљеријску припрему и извршење јуриша уз подршку тенкова, борбу за предњи крај и главни положај, борбу у дубини главног појаса одбране, увођење у борбу других ешелона и резерви, затим борбу за други одбранбени појас, увођење у борбу покретне групе и употребу ваздухопловног десанта и њихово садејство са пјешадијом, артиљеријом и осталим родовима војске, итд.

Да би убудуће могли што успјешније пројектовати, припремати и изводити маневре, једностране и двостране тактичке вјежбе или ратне игре на карти и земљишту, осврнућемо се на нека искуства која смо у томе погледу стекли у припремама и извођењу нашег прошлогодишњег маневра.

Припреме за маневар

Нема сумње да је припрема маневра, као и свих тактичких вјежби и ратних игара, основа за њихово правилно извођење, јер без солидне припреме, свестране анализе задатака, благовремене разраде цјелокупне документације и рјешења по свим могућим реалним варијантама, ни маневар, а ни друге мање, тактичке вјежбе, не могу дати скоро никакве користи. Зато ћемо додирнути само нека основна питања припреме за маневар која могу имати пресудан утицај на успјех читавог маневра.

Скоро у свима армијама Генералштаб ствара општу оперативну замисао за сваки већи маневар, руководећи се при томе циљем који треба постићи и наставним питањима која на маневру треба ријешити. Кад Врховни командант одобри предложену замисао маневра, специјално одређена лица, на бази те замисли, приступају разради задатака нижих јединица и потребне документације за обје маневарске стране.

Генералштаб може повјерити припрему и извођење мањих маневара и нижим органима, ако њихов старјешински кадар има, поред ратног, и довољно искуства у припреми и спровођењу маневра.

Умјешно формирање штаба руководства маневра, правилна организација његовог рада и прецизно предвиђање рокова за свршавање многобројних послова, који су планом предвиђени, претставља један од основних услова за планско и благовремено извршење припрема за маневар.

У току припреме маневра штаб руководства не би требало ангажовати на другим пословима, јер би то негативно утицало на солидност припремних послова. За извршење припрема у цјелини, као и за извршење сваког појединог посла, треба предвидјети реалне рокове тако, да се послови могу на вријеме и солидно обавити, јер би се накнадним продужењем појединих рокова неизбјегно пореметио цијели систем рада.

У састављању и разради задатака за маневарске стране, поред штаба руководства, треба да учествују и команданти видова и родова и начелници служби, као и општевојни посредници страна, да би се на тај начин повећала правилност, солидност и реалност читавог посла у току припрема.

Разрађене задатке по карти обавезно треба провјерити на земљишту у току детаљног рекогносцирања, јер се приликом рјешавања по карти, ту и тамо, могу учинити мањи, а понекад и већи пропусти и изгубити из вида неки важни елементи, тако да и саме одлуке не морају бити потпуно правилне и цјелисходне. Искуство је показало да је при разради задатака за све јединице које учествују у маневру неопходно потребно да се коначне одлуке и динамика борбе дефинитивно и обавезно устале на земљишту.

Исто тако је неопходно да се за обје маневарске стране до детаља обради сва документација на основу рјешења руководства, без обзира на то што се ни рјешења, а ни документација играјућих, неће потпуно поклапати са рјешењем и документацијом руководства. Та је разрада, поред осталог, неопходна и за детаљно упознавање посредничког апарата са одговарајућим маневарским елаборатом. Поред тога, треба израдити низ упутстава и наређења којима се регулишу сва питања која проистичу из условности маневра, затим питања обезбјеђења маневарске просторије, итд.

Избор маневарске просторије захтијева брижљиву студију по карти и детаљна рекогносцирања на земљишту. При избору треба имати на уму

да она мора пружати повољне услове за извођење замишљеног маневра у цјелини, дајући, поред тога, и могућност за извођење разних тактичких комбинација, како би се онемогућило доношење неких шаблонских рјешења. Она треба да омогући употребу свих родова војске и служби који су предвиђени за учешће у маневру. Начелно, на њој треба да има задовољавајући број комуникација, довољно воде, итд. Али, ако нека просторија одговара циљу маневра, али са извјесним недостацима (на пр. у комуникацијама, води, итд.), онда се она може изабрати и користити с тим да се ти недостаци отклоне у припремном периоду или у току самог маневра, ако је и то постављено као циљ.

Време трајања маневра одређује се, у првом реду, на основу постављених циљева маневра. Извођење самог маневра тако се пројектује да се маневар у цјелини и по појединим етапама (наставним питањима) може одвијати у приближно ратним условима.

План извођења маневра, као основни докуменат, не треба примјенљивати сувише круто. Напротив, неопходно је да се остави слобода рада свакој маневарској страни у оквиру њихових могућих и реалних рјешења, која не би озбиљно пореметила ток маневра. Због тога и план разигравања треба да служи руководству само као оријентирни план, који се може мијењати и допуњавати на основу сличних, али реалних рјешења играјућих. Само онда кад маневар има показни или полупоказни карактер, план извођења маневра је докуменат од кога се може врло мало отступити. Истина, и у таквим случајевима треба настојати да се учесници у маневру логичним супозицијама о стању код сусједа и указивањем на стварну ситуацију на њиховом сектору доведу до рјешења руководства. Полупоказне маневре треба изводити и онда када се већем броју виших руководилаца из армије жели приказати начин извођења појединих важнијих дејстава.

План неутралне везе треба саставити на земљишту, према коначном рјешењу руководства, предвиђајући извјестан дио средстава (нарочито телефонског материјала) у резерви, пошто се рјешења играјућих не морају поклапати са рјешењем руководства. На исти начин саставља се и план употребе имитационих средстава у коме се, такође, предвиђа неопходна резерва.

Добро би било да **имитациона команда** стоји непосредно под општевојним посредницима страна или да бар са њима буде у најтјешњој вези; у противном, може се десити да се имитација дејства ватре не изводи у складу са рјешењима, тако да се могу створити нелогичне и нереалне слике дејства, нарочито артиљерије и авијације.

Политичка припрема свих старјешина и бораца који у маневру учествују претставља веома важан дио маневарских припрема. У плану политичке припреме предвиђа се све оно што је неопходно за правилно схватање значаја маневра, за правилан однос према народу и народној имовини, итд.

Није потребно нарочито подвлачити да **материјалне припреме** претстављају једно од најсложенијих питања која се постављају при пројектовању маневра. Због тога се питање материјалног обезбјеђења мора благовремено рјешавати и извршавање предузетих мјера у томе погледу стално контролисати, од врха до дна, по свима гранама.

Предманеварска обука

Предманеварска обука се изводи у циљу допуне извјежбаности штабова и јединица с обзиром на основне циљеве маневра. Она је нарочито потребна ако су јединице које учествују у маневру попуњене људством из резерве (а то је готово редован случај).

Зависно од степена извјежбаности, јединице које учествују на маневру треба да отпочну са предманеварском обуком најмање мјесец дана прије почетка маневра и то по специјалном плану и програму, који руководство маневра разрађује и доставља јединицама, и у којима се, као најважније, предвиђа оспособљавање и усавршавање старјешина, штабова и јединица за организацију и извођење оних тактичких радњи које су предвиђене планом маневра.

Размјештај јединица, видова, родова и служби у гарнизонима (логорима), у којима се изводи предманеварска обука, треба да омогући што подеснију комбинацију за извођење заједничких вјежби, без излишних покрета, прикупљања, без укрштања јединица и сл. Заједнички рад јединица родова војске са пјешадијом и тенковима треба да претставља претежни дио програма предманеварске обуке. Не би се смјело десити да јединице родова војске изводе тактичку обуку замишљајући рад пјешадије и других родова са којима се мора и може организовати заједнички рад и садејство.

Предманеварском обуком треба обухватити старјешине и штабове, како би се и они потпуно припремили за извршење претстојећих задатака на маневру. Зато је неопходно да пре почетка предманеварске обуке све старјешине које су одређене да учествују на маневру буду благовремено на својим мјестима како би могли изводити предманеварску обуку са оним јединицама којима ће командовати за вријеме маневра и како би упознали не само своје јединице, већ и разне друге услове (материјалне, земљишне, итд.). Предманеварска обука мора се изводити само практично. При томе треба користити све могућности да би се све тактичке вјежбе изводиле и одиравале што приближније ратним приликама.

Материјалне припреме свих категорија треба завршити до почетка предманеварске обуке, како би се старјешине и штабови могли потпуно посветити обуци, јер би ангажовање старјешина и команди око рјешавања материјалних проблема јако ометало нормалан ток предманеварске обуке.

Предманеварска обука се начелно завршава тактичким вјежбама и командно-штабним ратним играма у обиму пука и равних јединица по теми и наставним питањима која ће се изводити на маневру.

У циљу правилног усмјеравања предманеварске обуке и благовременог уочавања и отклањања недостатака, неопходно је да руководство маневра врши сталну контролу и указује помоћ путем екипа чији руководиоци и чланови добро познају циљеве маневра и суштину саме обуке.

Планом предманеварске обуке треба обухватити и политичку припрему.

Припреме посредничког апарата

Као што је наведено, маневри ће пружити утолико већу корист, уколико се буду одвијали у условима који су што приближнији ратној ситуацији. То се постиже помоћу специјалног органа — посредничког апарата,

који има улогу да на погодан начин посредује са циљем да се одлуке играјућих доносе и цјелокупан рад јединица одвија што правилније и реалније у односу на конкретну ситуацију и у духу замисли и одлука руководства маневра. Основни задатак посредника је да по плану и упутствима руководства, а на основу одлука и рада играјућих страна, дају учесницима разне податке који ће их доводити у услове који су што приближнији ратној ситуацији.

Посредници воде рачуна да се предупредe и отклоне разне неприродности и да се поштује ватра. Они помажу старјешинама маневарских јединица у исправљању грјешака.

Као што се види, улога посредника је врло сложена. Због тога је неопходно да се за посреднике узимају способни и искусни официри, нарочито они са ратним искуствима.

С обзиром на велику важност посредника, треба поклонити озбиљну пажњу њиховом инструктажу, утолико више, уколико је посреднички апарат састављен од официра који немају довољно искуства у обављању посредничких дужности, јер правилан развој маневра у многоме зависи од солидности изведених припрема, залагања и умјешности посредника.

Припрема посредника изводи се по плану који се израђује у штабу руководства, односно у штабу главног посредника стране. Та припрема обухвата теориску припрему и инструктаж посредника.

У току извођења припреме са посредницима на прошлом маневру стечена су углавном слиједећа искуства:

— трајање инструктажа треба одређивати с обзиром на теориску и практичну спремност старјешина који су одређени за посреднике, као и с обзиром на задатке који их очекују у току маневра;

— извјестан број посредника одређивати као резерву;

— општеојни посредници, закључно до дивизије, требало би да учествују у разради задатака у руководству, како би се детаљно упознали са задатком и оспособили да што прије опочну инструктаж са нижим посредницима по карти и на земљишту;

— посредници треба обавезно да ријеше задатак у улози команданта јединице у којој ће посредовати и то прво на карти, а затим на земљишту;

— тактичким вјежбама и ратним играма, које се врше на завршетку предманеварске обуке јединица, треба да присуствују и официри који су одређени за посреднике, како би се могли до почетка маневра упознати са јединицама и штабовима код којих ће бити посредници;

— на земљишту треба вршити заједничке вјежбе трупних посредника једне или друге стране са секторским посредницима, како би се до детаља разрадиле све могуће реалне варијанте рјешења.

Неопходно је да се са посредницима најмање двапут разигра читав маневар, а нарочито динамика боја, коју треба обавезно прорађивати уз учешће секторских посредника, држећи се оперативног времена по рјешењу руководства. Нарочито је важно да се батаљонски и пуковски посредници добро увјежбају и да се са секторским посредницима до детаља предвиде могуће варијанте рјешења на њиховим отсјецима фронта. Приликом свих ових заједничких вјежби треба обавезно корисити и потпуно испитати средства неутралне везе. Без прецизног функционисања неутралне везе не

може се обезбједити правилан утицај на играјуће, нарочито онда када се њихова рјешења не поклапају са рјешењима руководства. На крају обуке посредници морају имати не само свој лични план за рад на маневру, већ и шему разрађене динамике борбе за јединицу код које ће посредовати. И у овој шеми треба предвидјети неколико варијанти рјешења.

А сада ћемо изнијети и нека искуства о раду посредника у току маневра. Прије свега, сваки поседник треба да зна да се не смије мијешати у командне функције старјешина и штабова маневарских јединица. Он увијек мора имати у виду да се његова улога не састоји у командовању, већ само у спровођењу замисли руководства и да може наређивати у име претпостављеног само у крајњем случају, кад је очигледно да би рад штаба или јединице која учествује у маневру био потпуно штетан за правилан ток извођења маневра. Дакле, посредник не смије да се обраћа потчињенима онога старјешине код кога је посредник. Држање посредника према старјешини код кога посредује треба да буде такво да дотични старјешина не гледа у њему неког контролора или судију који му бијежи само пропусте, већ, напротив, орган руководства који ће му помоћи да боље изврши задатак. (Посредник никада не треба да уноси примједбе на рад старјешине у његовом присуству).

Сваки посредник мора да даје само реалне супозиције и да преко свога апарата ствара такву ситуацију код нижих јединица, која ће навести њихово руководство на правилно рјешење. Али, он треба да прими сваку правилну и реалну варијанту рјешења старјешине (штаба) код којег посредује и да на основу њих спроводи динамику и даје нове супозиције.

Секторски посредници имају најделикатнију улогу у динамичи боја. Они се одређују, углавном, на оној просторији гдје се предвиђају најинтересантнији и одлучујући моменти маневра, као на примјер: увођење у борбу других ешелона и резерви нападача или вршења противнапада браниоца и слично. Секторски посредници треба да се налазе на таквим мјестима одакле могу да виде рад и једне и друге стране, као и да преко трупних посредника утичу на правилан рад маневарских страна. У том циљу за њих се могу израђивати и надземне неутралне осматрачнице. Напомињемо да су посредници страна, који се налазе на одређеном сектору, дужни да извршавају наређења секторских посредника, с тим да о томе обавезно извјесте и свога претпостављеног посредника. Од пресудне је важности да секторски посредници на вријеме интервенишу и при томе доносе правилне и реалне одлуке, јер би, у противном, могло доћи до нелогичног и нереалног рада јединица и до тога да такве одлуке израђујући врло тешко примају. Главни секторски посредник мора бити повезан са својим секторским посредницима и са посредницима страна док се налазе на његовом сектору.

Питању неутралне везе, која служи за одржавање везе између посредника и руководства и унутар посредничког апарата, треба обратити највећу пажњу, јер од њене правилне организације и функционисања много зависи успјех маневра. Другим ријечима, правилно функционисање неутралне везе руководства са посредницима сектора, унутар сектора и између секторских посредника и посредника маневарских страна, треба да омогући руководству маневра непрекидно праћење развоја борбених дејстава, нарочито у динамичи борбе. Секторски посредници не би могли извршити свој

основни задатак — координацију рада обеју страна и давање правилних супозиција — ако не би били трајно повезани и са посредницима страна преко којих и интервенишу. Зато секторски посредници морају имати првенство на неутралним линијама за вршње одвијања борби на њиховим секторима. Пошто на маневрима често долази до прекида веза, нарочито жичних, посредници уопште (општевојни, па и они код пукова) не треба да се ослањају само на једно средство, на примјер, телефон; поред телефонске везе треба планирати и користити и остала средства (радиовезу, курирска, покретна средства, итд.), тим прије што посредници не могу користити везу командовања маневарских јединица, јер у свакој ситуацији морају бити потпуно независни од њих.

Неутрална веза мора бити успостављена прије почетка маневра по раније припремљеном плану руководства и испробана од стране посредничког апарата. Једном утврђен план неутралне везе не би требало мијењати, пошто то изискује врло много времена и утрошак велике количине материјала. Командна мјеста треба постављати тамо гдје би нормално у рату била, придржавајући се при томе рјешења руководства. Организација неутралне везе на командном мјесту мора бити таква да омогућава посредницима праћење рада јединице (штаба) код које посредују, а с друге стране, да не омета рад везе играјућих јединица. Као што је речено, организацију неутралне везе треба спровести тачно по устаљеном плану руководства и према оперативно-тактичком рјешењу задатка за обе стране, имајући при томе у виду и разне могуће варијанте рјешења старјешина и штабова који изводе маневар.

Пошто у току маневра може доћи до извјесне корекције у размјештају командних мјеста, потребно је да се располаже са извјесном резервом средстава неутралне везе, нарочито телефонског кабла и телефона. Та ће резерва бити нарочито потребна ако старјешине (штабови) маневарских јединица донесу одлуке по којима се њихова КМ не поклапају са мјестима која су предвиђена рјешењем руководства.

Рад посредника у току маневра биће олакшан ако се благовремено предвиде мјере за маркирање губитака, начин евакуације, поступак са искљученим из маневарског рада, итд. Зато треба за сваки дан благовремено предвидјети проценат губитака код појединих јединица, да би посредници имали потребне елементе са којима могу најефикасније принудити играјуће да поштују „непријатељску“ вапу, а тиме ће се умногоме избјећи разне неприродности.

Ознаке за обележавање посредника треба да буду различите (једне за секторске, а друге за посреднике маневарских страна). Ознаке осталог неутралног особља (руководства, имитационе команде, помоћног особља, курира, шофера, итд.) треба да се разликују од ознака посредничког апарата. То се може постићи разнобојним повезима око руке или комбинацијом боја на истом повезу.

Ток маневра

Да би маневар — као највиша форма оперативно-тактичке обуке са трупом — био изведен што приближније ратним условима и да би што боље успио, неопходно је, прије свега, да се све старјешине што боље уживе у

ситуацију и да свој рад што више прилагоде стварности. На тај начин, сав рад ће се, углавном, правилно одвијати као и у ратним условима. Примјер за уживљавање у ситуацију и прилагођавање ратним условима морају обавезно дати, у првом реду, командант и политички комесар сваке јединице.

При извођењу маневра, двостраних вјежби (ратних игара, вјежби са јединицама), гдје стварно желимо да обучимо и једну и другу страну, неопходно је да њихов рад одговара нашој тактици и да јединице буду формиране према нашој формацији. У противном се може десити да једна страна, чије би јединице биле формиране по формацији неке стране армије и радиле по њеној тактици, својим поступцима изазове забуну, тако, да се постављени циљ не би могао постићи у потпуности. На оваквим вјежбама могу се давати супозиције које одговарају тактици иностране армије, али само из оквира рада више јединице, претпостављене оној јединици (штабу) која стварно игра. Исто тако, могу се давати супозиције о раду сусједа који се замишљају. Дакле, само на тај начин, ако и једна и друга страна на маневрима и разним двостраним вјежбама буду радиле са јединицама исте — сопствене формације и у духу наше тактике, моћи ће се правилно обучавати и избјећи неприродан рад. Разумије се, ово се не односи и на једностране вјежбе или групно рјешавање задатака, гдје се за једну страну узима формација јединица неке стране армије да би се проучавала не само формација, већ и тактика те армије.

Не би требало формирати неке посебне штабове од лица из разних штабова и јединица, већ је много боље узимати комплетне штабове оних јединица које ће учествовати на маневрима и тактичким вјежбама, јер ће такви штабови, као цјелина, много боље функционисати због тога што је штабно особље имало прилике да се међусобно упозна у току заједничког рада на претходним вјежбама.

По доласку на маневарску просторију морају се дати свима штабовима сви они подаци које би они, свакако, у ратној ситуацији већ морали имати, а нарочито подаци о непријатељу. То ће много олакшати дјелатност штабова кад добију заповијести за рад, јер би се иначе много времена изгубило за студирање задатка и схватање ситуације.

Штабове и командна мјеста не би требало постављати у насељеним мјестима, зато што их је ту много лакше открити и што би били изложени нападу „непријатељске авијације“. Поред тога, и у рату се избјегавају насељена мјеста, те нема разлога да се тако не ради и на маневрима и разним вјежбама.

Да би се штабови навикли на рад на командном мјесту и на осматрачницама у условима који су што приближнији ратним, неопходно је да се користе израђена склоништа и да се у њима одвија сав рад као и у рату. Зато при изради таквих склоништа треба водити рачуна да се заиста омогући несметан рад у њима. Погрешно је, а и нереално, ако се ради ван тих просторија, као што се то дешавало, па чак и за вријеме ваздушног напада.

Садејством и координацијом рада у штабовима између одјељења и команди родова и служби треба, у првом реду, обезбједити јединствено командовање и бржу реакцију сваког заинтересованог органа штаба на сваку нову ситуацију, односно, на сваки нови моменат, нарочито у дина-

мици. У противном, то би се негативно одразило и на јединице које учествују на маневру или вјежби и њихово садејство у раду не би било добро.

Исто тако, треба поклонити велику пажњу координацији рада између дијела штаба који остаје на командном мјесту и дијела који се налази на осматрачници на челу са командантом и комесаром. Искуство нам говори да су штабови били споро обавјештавани о ситуацији на фронту или да уопште нијесу били обавјештавани. Једном ријечју, начелници штабова нијесу увијек били упознати на вријеме са ситуацијом, те нијесу могли обавити све оне послове који би омогућили команданту и комесару бољи увид у ситуацију и правилније ангажовање свих јединица.

Премјештање командних мјеста и осматрачница треба вршити тек онда када се на новом мјесту организује веза, јер би се, у противном, штаб могао наћи у врло тешком положају због тога што би испустио јединице из руку и не би могао на вријеме интервенисати. Зато на свим вјежбама треба обратити нарочиту пажњу на благовремено премјештање командних мјеста и осматрачница тако, да то пријеђе у навик у свих наших старјешина и штабова.

План прегруписивања снага, и уопште планови за премјештање артиљерије, других родова и појединих јединица и установа, морају бити прецизни и координирани у штабу, иначе би могло доћи до нагомилавања јединица и закрчивања свих путева, а тим би се успорио темпо наступања и трпјели излизни губици од авијације.

И организацији везе свих врста треба поклонити много пажње, јер је њено правилно функционисање један од битних услова за правилно извођење маневра. Зато наше старјешине треба вјежбати на свим тактичким вјежбама и ратним играма да правилно користе средства везе. При томе не треба дозволити отворену употребу телефонских линија, а у припремном периоду употребу радиовезе требало би потпуно забранити. Отворену употребу радиовезе — без икаквог кодирања — у динамици такође треба забранити како се „непријатељу“ не би дала могућност да благовремено открије сваку намјеру супротне стране и предузме попребне мјере да те намјере онемогући.

Да би се избјегле нереалне и неприродне ситуације, као и мијешање јединица противничких страна, неопходно је да се у свим тактичким вјежбама старјешине и борци обучавају и навикавају на поштовање „непријатељске“ ватре, јер ће се на тај начин, поред осталог, избјећи и несрећни случајеви од маневарске муниције, петарди, и сл.

На прошлом маневру, који је претстављао даљи степен у борбеној изградњи штабова и трупа наше Армије, у примјени и продубљивању ратних искустава и испитивању извјештаности и оспособљености старјешина и војничког састава, дошли смо до извјесних закључака према којима се неке одредбе наших борбених правила морају обавезно допуњавати, неке мијењати, итд. Треба напоменути да се никада не смијемо круто придржавати било које правилске одредбе из ма којих правила и, самим тим, укалупити се у некакав шаблон, већ, напротив, треба да их стваралачки примјењујемо према нашој ситуацији, земљишту и другим условима, водећи нарочито рачуна о нашем искуству које смо стекли у Народноослободилачком

рату. Тако, на примјер, правила предвиђају да се смјена јединица на полазном положају, начелно, врши у ноћи Д—2 на Д—1, не укључујући борбена осигурања која се смјењују тек у ноћи на Д. По нашем мишљењу, а и према искуству са маневра, било би правилније да се смјена на полазном положају врши ноћу Д—2 на Д—1 само већим дијеловима јединица које ће нападати, а не цијелим јединицама, тако да остали, мањи дио тих јединица дође на полазни положај тек у току ноћи Д—1 на Д. Оне јединице које би посједале полазни положај у ноћи Д—1 на Д треба да изврше осматрање својих праваца напада у току артиљериске припреме у периоду рушења, док би њихове старјешине могле да изврше осматрање још раније, за вријеме командантских и командирских извиђања, а и у току дана Д—1. Довођењем комплетних јединица на полазни положај читав дан раније излажемо се опасности да нам бранилац својом артиљеријом и авијацијом нанесе огромне губитке, па чак и онемогући предвиђени напад. Смјена јединица на дан раније свим снагама предвиђеним за напад изгледа оправдана само онда ако то условност маневра изискује или ако се жели да се у току тога дана посматрачима покаже како изгледа полазни положај који је посједнут трупима непосредно пред напад.

Начин извођења јуриша, како је то било досада, захваљујући копирању једне, по нашем мишљењу, застарјеле одредбе совјетског правила, а нарочито захваљујући утицају совјетских инструктора, показао се за наше прилике и услове неприхватљивим. Онако споро кретање од јуришног положаја до прве траншеје, застајкивање у стојећем ставу ради нишањења и гађања по браниочевом рову, више се не би смјело понављати. Ми имамо много искуства из Народноослободилачког рата баш у томе како треба изводити јуриш и знамо из ратне праксе који се начин извођења јуриша показао као најбољи. Према томе, био би злочин не искористити то велико искуство. Полазак на јуриш мора бити изненадан за непријатеља; он се мора спроводити са највећом могућом брзином да би трупе што прије дошле до непријатељског рова и што мање времена биле изложене убитачној ватри оних оруђа које нијесмо успјели уништити или неутралисати за вријеме артиљериске припреме. Исто тако, уочсно је да се бацање ручних бомби у току јуриша вршило неправилно због тога што се вјежбе изводе сувише круто — једино по правилским одредбама које не одговарају у свему навикама наших бораца и нашим борбеним искуствима. Кад би се у бацању послужио својим навикама и искуствима, борац би врло често бацао бомбу даље и прецизније него кад се досљедно и круто придржава правилских одредаба.

Поред осталог, наше искуство из рата, које је на маневру потврђено, говори да одјељења треба вјежбати да се развијају у стрељачки строј из свих колона и стројева, а не само из колоне по један, како то правила предвиђају. Исто тако, треба вјежбати одјељења и водове како треба да раде у случају изненадног напада непријатељских тенкова, коњице, пјешадије и авијације, иако борбена правила то предвиђају само за чету. Нама је јасно да то долази свакако отуда, што совјетски војни стручњаци не предвиђају самостална дејства одјељења и водова, већ само у оквиру чете, те су и ове одредбе изостале. Међутим, наше искуство из рата и са маневра говори да ће и убудуће, у нашим условима, дејствовати самостално и

одјељење и вод, те је неопходно и њих вјежбати у свима могућим варијан-тама изненадне појаве непријатеља.

Ми смо овдје навели, примјера ради, само нека искуства у погледу примјене, промјене или допуне појединих одредаба наших правила. Зато се намеће неопходна потреба да се и убудуће при извођењу тактичких вјежби и маневара, поред осталог, поставља као циљ и провјера појединих одредаба наших правила у пракси. То је један од начина да правилним коришћењем искустава нашег рата, као и искустава осталих армија у Другом свјетском рату, провјеравајући их у новим, приближно ратним условима, прилагодимо или измијенимо неке застарјеле правилске одредбе.